

Съфинансирано от
Европейския съюз

СТРАТЕГИЧЕСКИ ПЛАН 2023-2027
за развитие на земеделието и селските райони

СНЦ “МИГ ТЕРВЕЛ-КРУШАРИ”

Тервел – 9450, ул. ” Цар Калоян” № 11, тел. 0887469928, e-mail: migtk@abv.bg : <https://www.mig-tk.org>

КОНЦЕПЦИЯ

ЗА ИНТЕЛИГЕНТНИ СЕЛИЩА НА ТЕРИТОРИЯТА НА МИГ ТЕРВЕЛ И КРУШАРИ

За периода 2023-2028 година

2025 г.

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.

I. „Интелигентни селища“ в контекста на Общата селскостопанска политика:

Въпреки че в законодателството на ЕС няма легална дефиниция за „интелигентно селище“, съществуват редица отличителни черти, свързани с концепцията за интелигентно селище, като участието на местната общност и използването на цифрови инструменти се разглеждат като основни елементи. Концепцията предполага участието на местните хора в подобряването на техните условия за живот - икономически, социални или екологични, сътрудничество с други общности, социални иновации и разработване на стратегии, приоритети, планове и мерки за постигане на положително и устойчиво въздействие върху територията. Цифровите технологии могат да бъдат приложени към множество аспекти свързани с икономиката и качеството на живот в селските райони. Концепцията за интелигентно селище предполага осмисляне, възприемане като цел и прилагане на интелигентни решения както в публичния, така и в частния сектор в широк обхват от области на местните политики, насочени към:

- подобряване на достъпа до услуги на населението и повишаване на качеството им;
- разработване на къси вериги за доставки на храни;
- смекчаване на неблагоприятните въздействия върху изменението на климата;
- постигане на конкурентни решения за производства и услуги;
- повишаване на ефективността на публичните ресурси.

Концепцията за интелигентно селище се проявява в текущата реформа на Общата селскостопанска политика (ОСП). Ключов елемент от тази реформа ще бъде нов модел за изпълнение, основан на разработването на стратегически план за ОСП от всяка държава-членка. През декември 2020 г. Комисията публикува своите препоръки за всяка държава-членка относно посоката, която плановете им трябва да предприемат, за да постигнат целите на ОСП и целите на Европейския зелен пакт. Анализът на Комисията подчертава пропуските, които държавите-членки трябва да преодолеят, за да бъде постигната целта на Зелената сделка за 100% достъп до бърз широколентов интернет в селските райони до 2025 г. много ще зависи от това как държавите-членки ще отговорят на тези препоръки при изготвянето на стратегическите планове за ОСП. Европейският парламент допринесе значително за концепцията за интелигентно селище, като участва в пилотен проект за интелигентни екоселища и подкрепи плана за действие на Европейската комисия за 2017 г. за по-интелигентни села. Междувременно Европейският комитет на регионите и Европейският икономически и социален комитет изразиха подкрепата си за концепцията чрез събития, становища и съобщения.

II. „Интелигентни селища“ в контекста на изискванията към стратегиите за водено от общностите местно развитие в частта на Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони на Република България за периода 2023 – 2027 г.:

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.

Министерство на земеделието и храните , в качеството му на управляващ орган за прилагането на Стратегическия план за развитие на земеделието в селските райони на Република България за периода 2023-2027 г., в частност на подхода ВОМР дефинира понятието „интелигентни селища“ по следния начин: „Подход за интегрирано териториално развитие на основата на концепция (опростен вариант на стратегия или стратегия) за неговото приложение и/или като отделни, самостоятелни иновативни социални, технологични и/или цифрови решения, съответстващи на принципите на тази концепция като инструмент/и за териториално развитие на селските райони за подобряване на техните икономически, социални и/или екологични условия“.

III . Визия на МИГ Тервел – Крушари за интелигентни селища:

Селищата на територията да се превърнат в модел за устойчиво и интелигентно развитие, където технологиите и иновациите служат за подобряване на качеството на живот, опазване на околната среда и стимулиране на икономическия растеж. Населените места на територията на двете общини Тервел и Крушари да бъдат място, където хората живеят в хармония с природата, имат достъп до качествени услуги и се чувстват сигурни и удовлетворени.

За територията на МИГ Тервел – Крушари са проучени всички аспекти на социално-икономическото развитие , като паралелно с това характеристиките на територията са разгледани по отношение на динамиката на процесите и установените тенденции. Анализирани са възможностите на територията в съвкупност с нуждите ѝ и са изведени заключения за приложимостта на подхода на водено от общностите местно развитие в качеството му на допълнителен стимул за развитие на бизнеса, за осигуряване на заетост и подобряване на качеството на живот на хората в отделните населени места. Проучени са опита и нагласите на различните заинтересовани страни на територията на МИГ да бъдат партньори в процесите, които ще доведат до разрешаване на ключови проблеми , отразяващи се пряко или косвено върху социално-икономическото развитие на общностите, избрали населените места на територията на МИГ за свой дом и място за развиване на бизнес. Установено е, че съществуват условия подходът на водено от общностите местно развитие на територията на МИГ Тервел-Крушари да бъде надграден чрез интегриране в него на дейности и мерки , представляващи иновативни технически и социални решения, които да допринесат за постигане на екологична устойчивост на територията и преодоляване на ограниченията пред бизнеса и населението в икономически , респ. социален аспект.

1. Цел на концепцията на МИГ Тервел – Крушари за интелигентни селища:

Основната цел на концепцията за интелигентни селища на територията на МИГ Тервел - Крушари е да подобри качеството на живот на жителите чрез интегрирано използване на съвременни технологии и устойчиви практики. Това включва дигитални решения за модернизация на инфраструктурата, повишаване на енергийната ефективност, подобряване на достъпа до качествени услуги и създаване на благоприятна среда за икономическо развитие и социално включване.

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.

Концепцията има за цел да обедини усилията на местните власти, бизнеса и гражданското общество за създаване на устойчиви и привлекателни за живеене и работа на местното население.

2. Подход за реализиране на концепцията:

Изграждането на интелигентни селища изисква комплексен подход, който включва множество проекти и инициативи. Подходът за интелигентните селища е в центъра на всички опити за решаване на проблема с обезлюдяването, за насърчаване предоставянето на услуги и реализиране на възможности за растеж на територията.

Интелигентните селища възприемат функционален, интегриран междусекторен подход, като свързват взаимно наличните и бъдещите инструменти за развитие. Това касае живота на жителите в региона и достига до широк кръг заинтересовани страни.

3. Основни компоненти на визията за интелигентните селища:

3.1. Инвестиции, насочени към създаването на „интелигентни селища“ („Smart-villages“), чрез внедряване на иновации и цифровата трансформация в земеделските стопанства чрез:

- Материални и нематериални инвестиции за прилагане на технологиите на прецизно/интелигентно/цифрово земеделие;
- Оптимизиране на почвените обработки, употребата на торове и препарати за растителна защита;
- Прецизно напояване (системи и оборудване, използвани за събиране, обработка и анализ, отдалечен контрол, управление и мониторинг на данни за поливни норми, с изключение на инвестиции в елементи от напоителната инфраструктура);
- Превенция на болести по животните, регенеративно/консервационно земеделие, събиране и анализ на данни за отпадъците, генерирани от земеделското производство;
- Енергийна ефективност и устойчивост. Използване на възобновяеми енергийни източници - слънчева енергия.
- проследяване на емисиите парникови газове в стопанството, като например (неизчерпателен списък): сензори, дронове, изкуствен интелект, сателитни изображения, автоматизация и роботика, вкл. земеделска техника с такива компоненти и др.

3.2. Инвестиции за създаване и развитие на „интелигентни селища“ („Smart-villages“) - насърчаването на различни производства и услуги базирани на алтернативни производствени процеси, които могат да намалят екологичния отпечатък от дейността, чрез:

- инвестиции в иновации, цифровизация, технологично интензивни производства и информационните услуги, които да допринасят за повишаване на добавената им стойност;
- инвестиции, насочени към опазване на околната среда и борба или адаптация с климатичните промени, в т. ч. устойчива енергия и производства, използване на възобновяеми енергийни източници - слънчева енергия в предприятието;

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.

- внедряване на социални и здравни иновации – индивидуални, комплексни, общностни и др. ;
- Инвестиции в дигитални и/или мобилни здравни и социални кабинети, в т.ч. т.нар. “телекеър” и „телемедицина“,
- проследяване на емисиите парникови газове в стопанството, като например (неизчерпателен списък): сензори, дронове, изкуствен интелект, сателитни изображения, автоматизация и роботика, вкл. машини с такива компоненти и др.;

3.3. Инвестиции за създаване и развитие на „интелигентни селища” – умни селища („Smart-villages“) в публичния сектор чрез инвестиции в:

- Интернет на нещата (IoT) - използване на сензори и мрежи за събиране на данни за потребление на енергия и вода;
- Интелигентно улично осветление - системи за адаптивно улично осветление и/или фотоволтаични осветители и автономни стълбове;
- Екологичен транспорт - електрически автомобили и зарядни станции за услугите за патронажна грижа, училищен транспорт и др.;
- Енергийна ефективност и възобновяеми енергийни източници - слънчеви панели;
- Инсталиране на възобновяеми енергийни източници върху обществени сгради и паркове, въвеждане на мерки за енергийна ефективност в публичния сграден фонд и многофамилните жилищни сгради;
- Дигитализация и електронно управление - електронни услуги;
- Здравни и социални услуги – предоставяне на дистанционни и алтернативни здравни и социални услуги, – Телекеър (дистанционна услуга в подкрепа на хора с увреждания и възрастни хора, която се осъществява с помощта на техническо оборудване за сигнализиране при риск за здравето и безопасността на лицето или за сигурността в дома му) и Телездраве, дигитално свързани изнесени работни места за здравни кабинети, изграждане, оборудване, обзавеждане и др.
- Образование и култура - дигитални библиотеки , дигитализирани музейни фондове и др.;
- Културни събития и фестивали - организиране на местни културни събития и фестивали, които да обогатяват живота на жителите и да привлекат посетители, като стимулират местната икономика;
- Безопасност и сигурност - видео наблюдение - инсталиране на камери за видеонаблюдение на ключови точки в населените места;
- Зелени площи и паркове – изграждане и/ или разширяване на паркови зони с осигурен достъп до интернет.

IV. Идентифицирани проблеми на територията на МИГ, за които има условия за решения посредством прилагане на дейности и мерки , съответстващи на дефиницията за „интелигентни селища“ :

Проблем № 1: Затруднен , а за определени селища ограничен достъп до здравни услуги:

Територията на МИГ Тервел-Крушари обхваща двете общини Тервел и Крушари, в т.ч. общо 45 населени места - 26 от тях са в Община Тервел и 19 в Община Крушари. Двете

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.

общини на територията имат общински центрове (гр. Тервел и с. Крушари), които са отдалечени от областния център Добрич и помежду си. В същото време площите на двете общини са големи (579,677 км² за Община Тервел и 417,72 км² за Община Крушари), което обуславя наличие на периферно разположени спрямо общинските центрове гр. Тервел и с. Крушари населени места, които са значително отдалечени както от общинските центрове, така и от областния център. На територията на МИГ има само едно населено място с население над 2000 души и то е гр. Тервел, общинският център на Община Тервел. Всички останали населени места, вкл. и с. Крушари , което има функциите на общински център на Община Крушари, са с население под 2000 души. Селата с население над 1000 души са общо четири – 3 в Община Тервел и едно, с .Крушари в Община Крушари. Тези четири села се определят като „големи села“ за територията. Малките села – от 250 до 1000 жители са общо 10 - 8 в община Тервел и 2 в община Крушари, останалите 29 села са много малки, под 250 души – 13 в община Тервел и 16 в община Крушари. Застрашени от обезлюдяване са 10 села, в които живеят под 50 души.

Здравните услуги на територията са по презумпция ограничени, поради следните обстоятелства:

- На територията не функционира общинска болница;
- В Община Тервел има отчетлив недостиг на лични лекари - средно по 1867 души от различни населени места се обслужват от един личен лекар;
- В Община Крушари има отчетлив недостиг на лекари по дентална медицина;
- В Община Крушари няма аптечно обслужване;
- В Община Крушари няма филиал на център за спешна медицинска помощ;
- В двете общини в училищното здравеопазване се осигурява от медицински лица в пенсионна и близка до пенсионната възраст.

Практиките на личните лекари на територията на МИГ са консервативни по отношение на дейността си. Устроени са от лекари, които не проявяват интерес към външно финансиране за закупуване на ново оборудване , респ. повишаване на нивото на предлаганите от тях услуги. Не притежават собствен сграден фонд, работят в предоставени от общините помещения. Личните лекари са в предпенсионна възраст, не е регистриран интерес у млади лекари за устройване на лекарски практики на територията.

Единственото лечебно заведение за извънболнична помощ, което функционира в двете общини е „Медицински център – Тервел“ ЕООД. Капиталът на медицинския център е 100 % собственост на Община Тервел. Около 70 % от разходите на лечебното заведение се покриват ежегодно чрез субсидия от общинския бюджет. В лечебното заведение има клинична лаборатория, сектор по образна диагностика (рентген, мамограф, ехограф), сектор по физиотерапия, вкл. парафинотерапия и гунафореза, кабинети на специалисти: кардиолог, ендокринолог, невролог, акушерогинеколог, хирург, ортопед, пулмолог, нефролог. Към медицинския център има и специализиран автомобил за лежачо болни и автомобил за транспорт на лекари от и до областния център гр.Добрич. Всяка една от медицинските услуги, които се предлагат в центъра е

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.

единствена за територията и работи в условия без конкуренция. Лечебното заведение не би могло да съществува без субсидиране на разходите си с бюджетни средства на Община Тервел.

Като основен проблем в работата на медицинския център се очертава невъзможността му да осигури достъп на хората от отдалечените от гр. Тервел населени места до услугите, предлагани в центъра. Причините за това ограничение са две:

- Лекарите – специалисти, които работят в медицинския център са от гр. Добрич и работят в лечебното заведение на втори трудов договор, т.е. с намалено работно време, което е достатъчно само за записалите час за преглед пациенти;
- Транспортната схема за обществен транспорт на двете общини няма добро покритие и достъпът на периферно разположените села до гр. Тервел е силно ограничен.

Проблем № 2: Неефективно използване на възобновяеми енергийни източници в частния и публичния сектор

Делът на енергията от възобновяеми енергийни източници (ВЕИ) е един от общо три измерители за енергийна ефективност. Останалите два измерителя са количествата на парниковите газове и първичното и крайно производство на енергия. Икономическите субекти, било то частни или публични не могат да влияят пряко върху тези два измерителя. В обхвата на тяхната воля и възможности е да инвестират в изграждането на системи за производство на енергия от ВЕИ, както с цел участие в пазара на електроенергия, така и за производство на енергия за собствено потребление.

Производствата и услугите, които се реализират на територията на МИГ са много енергоемки. В Община Тервел има работещи производствени мощности в неземеделски сектори (производства на пластмасови тъкани и изделия от тях, производство на метални изделия за военната промишленост, производство на бетонови блокчета за строителството). Голяма част от тези мощности датират от около 40 години и са продукт на бивши държавни предприятия, функционирали преди 1989 година. През последните две десетилетия са извършвани модернизации на оборудването и голяма част от него е подменено с ново, с добри енергийни характеристики. Все още не е приключен процеса на обновяване на технологичното оборудване за производства и услуги, което води до високи разходи за енергийни носители, респ. до висока себестойност на произведената продукция. Допълнително, две от най-големите производствени предприятия в общината са в монополно положение на пазара (полипропиленови тъкани и изделия от тях и изделия за военното производство), което влияе отрицателно върху нагласите им за инвестиции в ново оборудване, в частност енергоефективно.

В Община Крушари икономиката е ориентирана изцяло към земеделието, липсват основни производствени мощности.

Публичен сектор: Разходите за енергоносители имат голям дял в общинските бюджети на двете общини. През последните две години, като резултат на геополитически процеси, този дял нараства и от 5,59 % през 2020 г. достига 6,99 % през 2022 г. Разходите за енергоносители в бюджетите на двете общини на годишна база надхвърлят сумите на *Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.*

инвестиционните им програми, без да се отчита влиянието на финансиранята от европейски фондове.

Двете общини боравят с голям обем машини, транспортни средства, оборудване за изпълнение на функциите на общината : - кухненско оборудване в голям брой села и обекти – детски градини, училища, центрове за социални услуги, домашен социален патронаж;- голям брой транспортни средства – училищни автобуси, автомобили за изпълняване на дейности по отпадъците, транспортни средства за разнос на храна и патронажни услуги. Това, в добавка към неефективните транспортни схеми на транспортните средства , които обслужват малък брой потребители в много на брой населени места, резултира в голям обем разходи за горива за всяка от двете общини.

Геотермална енергия: На Територията на двете общини няма термални извори и други алтернативни източници на геотермалната енергия.

Водна енергия: На територията на двете общини няма постоянни повърхностни водни течения.

Вятърна енергия: На територията на двете общини все още не е реализирана инвестиция за производство на електроенергия от вятърни турбини. Инвеститорският интерес е на етап устройствено планиране и изготвяне на доклади за извършване на екологична оценка.

Проблем № 3: Неефективно управление на отпадъците в качеството им на ресурс за производство на енергия и суровина

Жилищен фонд: В община Тервел жилищните сгради към 2020 г. са 7 155 на брой, с полезна площ от 546 851 м². В община Крушари жилищните сгради са 2 501 на брой, с жилищна площ 142 147 кв. м. Преобладават еднофамилни жилища, които стопанисват различни по площ градини. През последните няколко години, в следствие на повишаване на летните температури и засушаванията, населението на територията започна да ползва малки оранжерии, за да има възможност да произвежда зеленчуци за собствена консумация. Прилагат се и ландшафтни решения за естетическо оформление на зони за отдих в еднофамилните жилища. В двете общини работят системи за организирано сметосъбиране на битови отпадъци, като при това тези отпадъци не се сепарират и не се отделят фракции за рециклиране. Смесеният отпадък от територията се депонира директно ,без обработка, в клетките на регионалното депо за отпадъци в с.Стожер. Извършва се ежегодно сезонен морфологичен анализ на отпадъците в двете общини, при което обобщеният морфологичен анализ показва, че най-висок дял в смесения битов отпадък има градинският отпадък – 24,12 % за Община Крушари и 21 % за Община Тервел. Зелените отпадъци са обемни и тежки. Липсата на възможност те да бъдат отделяни при източника и използвани за производство на компост освен че представлява загуба на ценна за територията суровина, води до повишаване на публичните разходи за транспортиране и депониране.

Земеделие: Растениевъдството генерира незначителен по обем отпадък, непропорционален на дела на сектора в икономиката на двете общини. Изхвърлят се опаковки от хартия и пластмаса, в които са съхранявани неопасни вещества. Този тип

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.

отпадъци се изхвърля в съдовете за битови отпадъци, които са със свободен достъп и води до повишен дял на отпадъка от хартия и пластмаса в смесения битов отпадък. Съгласно морфологичния анализ на всяка от двете общини, дялът на хартията е 5,81 % в смесения битов отпадък на Община Крушари и 7 % в този на Община Тервел. Отпадъкът от пластмаса има дял от 8,07 % в смесения отпадък на Община Крушари и 16 % в отпадъка на Община Тервел.

Бизнес: На територията на двете общини съществен проблем представляват опаковките от кашони, които се изхвърлят от магазините за хранителни и промишлени стоки и от заведенията за обществено хранене. Тези опаковки са много на брой, обемисти са и се изхвърлят в контейнерите за битов отпадък, при което ги препълват преди да настъпи времето за почистването им съгласно утвърдения график. От една страна, този тип отпадък остава неизползван, а от друга- нарушава се графикът на сметосъбирането и се влошава средата на живот на гражданите в районите, в които има магазини и заведения за обществено хранене.

Друг вид отпадък от бизнеса са строителните отпадъци и старите мебели. В малките населени места на двете общини не се предлага услуга по събиране на строителни отпадъци. Всички строителни дейности, които се извършват под формата на текущ ремонт и по правило в тях са ангажирани физически лица, които не прилагат системи за управление на отпадъците. Строителните отпадъци в тези случаи са проблем на инвеститора, който минимизира разходите си като изхвърля нерегламентирано отпадъците.

Фирмите, които работят в сферата на различните производства, кухните на заведенията за обществено хранене ползват оператори за управление на съответните видове отпадъци – хранителни, гуми, метал, употребявани масла и др. и не представляват проблем за територията.

Публичен сектор: В двете общини има организирано сметосъбиране само за смесени битови отпадъци. Липсват възможности за оползотворяване на зелени отпадъци, които се генерират в големи количества от огромните обществени площи – паркове, градини, дворове на учебни и детски заведения. Ограничени са възможностите за събиране на отпадъци от текстил. Не е достатъчно и покритието на територията със съдове за разделно сметосъбиране. В общините има съдове за стъкло, хартия и пластмаси, които се обслужват от оператор на тези видове отпадъци. Съдовете са само в двата общински центъра, като в Община Тервел има и в близост до търговските обекти в най-големите села, тези с население над 1000 души.

Проблем № 4: Ниска степен на дигитализация в частния и публичния сектор

Публичен сектор: Въпреки интензивното предлагане на нови решения за дигитализация на публични услуги, на територията на двете общини не се прилагат такива решения. Успешните практики в по-големите общини показват ползата от такива решения, които се изразяват в както в удобства за гражданите, така и в по-успешен контрол на разходите в публичния сектор и в снижаване на себестойността на предлаганите публични услуги. Дигиталните модели намират приложение и за популяризиране на културното и историческо наследство

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.

на територията – нещо, което в двете общини е застъпено в много ограничен порядък. Съществени пропуснати за територията на МИГ дигитални решения в публичния сектор, които биха допринесли за по-добро качество на живот на гражданите , за оптимизиране на публичните разходи и за повишаване на привлекателността на територията като място за туризъм са: дигитализация на лабораторните резултати на единствената на територията клинична лаборатория в общински Медицински център – Тервел ЕООД, система за телемедицина като част от здравните и социалните услуги предлагани от двете общини, стем-среда в общинските училища и детски градини или ограничено ползване на интерактивни методи за обучение, система за управление и контрол на улично осветление в населените места, дигитализация на експозиции на общинския музей в гр. Тервел и на различни форми на природно и културно наследство.

Бизнес: Въпреки, че дейностите, които се извършват от бизнеса са разнообразни и засягат различни производства и услуги, на територията на МИГ се открояват дефицити по отношение на дигитализацията им. Отчетливи са тези от пропуснатите възможности, които от години се прилагат на други територии в страната , но все още не са въведени на територията на МИГ Тервел-Крушари. С уговорката, че всеки технологичен процес е твърде специфичен и всеки нов вид производствено оборудване се предлага от производителите с различни по обхват системи за цифрови решения, можем да открием отсъствието на територията на дигитални решения, предлагани от бизнеса, като: липса на възможности за он-лайн заявка на готова храна от заведенията за обществено хранене, липса на он-лайн търговия и разнос за територията на продукти от местни търговски обекти и производители.

V. Възможности и предпоставки на територията за решения на идентифицираните проблеми чрез подхода „интелигентни селища“

За Проблем № 1: Затруднен , а за определени селища ограничен достъп до здравни услуги:

Вид на решението	Предпоставки и възможности на територията , които благоприятстват реализирането му	Източници на финансиране	Етап на изпълнение	Обхват – населени места
<p>Изграждане и оборудване на дигитално свързани с практиките на лични лекари и лекари специалисти изнесени работни места (кабинети) в малките населени</p>	<p>*наличие на лични лекари със значителен опит и отлично познаване на потребностите на населението на територията;</p> <p>*наличие на лекари със различни специалности, вкл. тесни такива като пулмология и нефрология в общински медицински център в гр. Тервел;</p> <p>*опит на персонала на общинския медицински център в гр. Тервел и на кметовете на населените места в Общини Тервел и Крушари в организирането на програми за здравна профилактика по населените места;</p> <p>*наличие на центрове за социални услуги в три средищни села в Община Тервел, с обособени – ремонтирани и оборудвани лекарски и дентални кабинети с манипулационни, чакалня и санитарен възел;</p> <p>*наличие на свободен сграден фонд, подходящ за устройване на допълнителен брой кабинети за здравни грижи</p>	<p>*СВОМР на МИГ Тервел-Крушари;</p> <p>*бюджет на общини Тервел и Крушари</p>	<p>* Налични малки медицински клиники – обзаведени и оборудвани в три населени места в Община Тервел – Нова Камена, Коларци и Безмер;</p> <p>*Пазарно проучване за някои населени места.</p>	<p>Населени места със затруднен поради неблагоприятна транспортна схема достъп до гр.Тервел и гр.Добрич и с ограничен достъп до практики на лични лекари:</p> <p>Община Тервел:</p> <ul style="list-style-type: none"> - С. Градница; - С.Кладенци, - С.Каблешково, - С.Честименско, - С.Орляк, - С.Божан, - С. Попгруево, - С.Сърнец, С.Ангеларий. <p>Община Крушари:</p> <ul style="list-style-type: none"> - С.Телериг, - С.Зимница, С.Ефрейтор - С.Полк.Дяково, - С.Добрин, - С.Александрия, - С.Коритен, - С.Абрит, С.Александрия, - С.Северняк,

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.

				<ul style="list-style-type: none"> - С.Пор.Кърджиево, - С.Огняново , - С.Габер, - С.Зимница,
--	--	--	--	--

За Проблем № 2: Неефективно използване на възобновяеми енергийни източници в частния и публичния сектор

Вид на решението	Предпоставки и възможности на територията , които благоприятстват реализирането му	Източници на финансиране	Етап на изпълнение	Обхват – населени места
Енергоспестяващо улично осветление	<p>* Изградена система за енергоефективно улично осветление в три населени места в Община Тервел – гр. Тервел и селата Зърнево и Жегларци;</p> <p>* Изградена е система за улично осветление с използване на слънчева енергия за част от уличната мрежа в Община Крушари, а именно: 1. с .Крушари 2. с. Ефрейтор Бакалово;3. с. Телериг 4. с. Лозенец .</p>	<p>*Национален план за възстановяване и устойчивост</p> <p>*ПРСР 2014-2020 г.;</p>	<p>*Изпълнен и отчетен проект по НПВУ за модернизирание на системите за външно изкуствено осветление в гр. Тервел и селата Зърнево и Жегларци;</p> <p>*Изпълнен и отчетен проект г. на Община Крушари за енергоспестяващо улично осветление в селата Крушари, Телериг, Лозенец и</p>	<p>*3 бр. населени места в Община Тервел-гр. Тервел и селата Зърнево и Жегларци (в тях живее ½ от населението на общината)</p> <p>*Всички 19 бр. населени места в Община Крушари;</p>

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.

			Ефрейтор Бакалово.;	
			*изпълнение на проекти на община Крушари за енергоспестяващо осветление в 14 бр. населени места в Община Крушари .	
Система с фотоволтаични панели за производство на енергия за собствено потребление на публични сгради	*Двете общини Тервел и Крушари вече имат одобрени и изпълнени проекти за изграждане на фотоволтаични централи за собствено потребление на общинските сгради, които са най-големи потребители на електроенергия – сградата на общинската администрация в гр. Тервел, в която се помещава и домашния социален патронаж; *Домът за стари хора в с. Полк. Савово има изградена ФВЦ ; * В Община Крушари сградите на патронажа, защитеното жилище, училището и детската градина в с. Крушари са с ФВЦ; * Общинските администрации имат капацитет в изпълнение на всички	ПРСР 2014- 2020; Програма „Опазване на околната среда и климатични промени“, финансирана от Финансовия механизъм на европейското икономическо пространство 2014-2021 (ФМ на ЕИП)“	Монтаж на фотоволтаична централа с обща инсталирана мощност до 30 kW – за собствено потребление“ към Домашен социален патронаж – 2023 - с. Крушари Монтаж на фотоволтаична централа с обща инсталирана мощност до 30 kW – за собствено потребление“ към	Гр. Тервел, с. Крушари

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.

	<p>дейности за подготовка на проекти за ФВЦ на публични сгради.</p>	<p>Бюджет на Община Крушари</p>	<p>Защитено жилище за лица с умствена изостаналост – 2023 - с. Крушари</p> <p>Изграждане на фотоволтаична система с мощност 170 квт за собствено потребление на сграда на общинска администрация гр. Тервел;</p> <p>В процес на изпълнение АД №BGENVIRONMENT-4.004-0006-C01 по Програма „Опазване на околната среда и климатични промени“, финансирана от ФМ на ЕИП“ за изграждане на ФВЦ с мощност по 30 квт на детска градина и училище в с. Крушари</p>	
--	---	-------------------------------------	--	--

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.

			Подготвени за кандидатстване проекти за Фотоволтаична централа за собствени нужди за кухня-майка в ДГ „Първи юни“ гр. Тервел и за ДГ „Детелин“ в гр. Тервел;	
Соларни панели за топла вода за сгради на резидентни социални услуги и детски градини	<p>Двете общини Тервел и Крушари вече имат изпълнени проекти за соларни инсталации за топла вода и разполагат с необходимия капацитет за подготовка на такъв тип проекти</p> <p><i>Забележка: Общини Тервел и Крушари имат домове за стари хора с капацитет по 25 домуващи. За двата дома са внесени проекти за реформирането им, което включва и дейност за монтаж на ФВИ с мощност 30 квт . Общините са директен бенефициент по процедура чрез НПВУ.</i></p>	<p>Социално-инвестиционен фонд при МТСП</p> <p>Бюджет на Община Крушари</p>	<p>Изпълнен проект за доставка и монтаж на соларна инсталация за топла вода на дом за стари хора с. Полк. Савово, общ. Тервел;</p> <p>Изпълнен проект за доставка и монтаж на соларна инсталация за топла вода на дом за стари хора с. Добрин, общ. Крушари</p>	<p>с. Полк. Савово, общ. Тервел</p> <p>с. Добрин, общ. Крушари</p>

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.

		Бюджет на СВОМР	Соларни инсталации за топла вода на детска ясла в гр. Тервел	Гр. Тервел
Система с фотоволтаични панели за производство на енергия за собствено потребление за бизнеса	<p>Общините Тервел и Крушари имат много добри фото-електрически параметри, което ги превръща в обект на сериозен инвеститорски интерес за изграждане на фотоволтаични централи. Икономическите субекти на територията на двете общини имат опит и капацитет за подготовка на проекти за производство на електроенергия и за системи за енергия за собствени нужди.</p> <p>В двете общини земеделските стопанства през последните години са инвестирали собствени средства и външно финансиране в закупуването на нова земеделска техника с отлични енергийни характеристики. Съществува интерес на територията от страна на земеделските стопани за модернизация на машини и сграден фонд за</p>	Частно финансиране	За Община Тервел: -3 бр. фотоволтаични паркове в селата Попгруево, Войниково и Коларци с обща присъединена мощност 10 700 kw; =фотоволтаични инсталации за собствено потребление на 11 производствени сгради с присъединена мощност от 30 до 400 kw в гр. Тервел и селата Зърнево, Жегларци и Кладенци;	С. Крушари, с. Добрин, с. Лозенец, с. Габер, с. Полк. Дяково в община Крушари; гр. Тервел, с. Попгруево, с. Коларци, с. Войниково

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.

	<p>земеделски дейности, вкл. и за ползване на финансиране от СВОМР.</p>	<p>Бюджет на СВОМР</p>	<p>=1 бр. фотоволтаична инсталация за жилищна сграда в гр. Тервел с присъединена мощност 30 kw; = Няколко фотоволтаични инсталации за собствени нужди с мощност до 10 kw-режим на уведомяване на общината;</p> <p>Идентифицирани нагласи на бизнеса за изграждане покривни ФВЦ за собствени нужди и закупуване на енергоефективно оборудване</p>	
--	---	------------------------	---	--

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.

За Проблем № 3: Неефективно управление на отпадъците в качеството им на ресурс за производство на енергия и суровина

Вид на решението	Предпоставки и възможности на територията , които благоприятстват реализирането му	Източници на финансиране	Етап на изпълнение	Обхват – населени места
<p>Повишаване на информираността на населението на територията на общини Тервел и Крушари за ползите от компостиране на градински отпадъци и способите за домашно компостиране и осигуряване на фамилни градински компостери за 20 бр. домакинства в гр. Тервел</p>	<p>На територията на Община Тервел бе реализиран проект „ПАРТНЬОРСТВА ЗА РАЗВИТИЕ“, финансиран по ПРОЦЕДУРА BG05SFOP001-2.025 ЗА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА БЕЗВЪЗМЕЗДНА ФИНАНСОВА ПОМОЩ ЧРЕЗ ПОДБОР „ПОВИШАВАНЕ НА ГРАЖДАНСКОТО УЧАСТИЕ В ПРОЦЕСИТЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕ И МОНИТОРИНГ НА ПОЛИТИКИ И ЗАКОНОДАТЕЛСТВО“. Една от дейностите в този проект обхваща обученията на граждани, деца и ученици за направа на домашни компостери от дървени палети , начин за правилно компостиране и ползи от производството на компост. Повиши се интереса на гражданите към процеса. Проблемът с неоползотворяването на градинските отпадъци е най-остър в единствения град на територията на Община Тервел – гр. Тервел. Компостери ще се ползват и за градински отпадъци от обществените площи в гр. Тервел.</p>	<p>СВОМР на МИГ Тервел – Крушари</p> <p>Бюджет на Община Тервел</p>	<p>Подготовка</p> <p>Изпълнение на проект за изграждане на система за разделно събиране и компостиране на биоразградими отпадъци в гр. Тервел, финансиран чрез програма „Околна среда“ 2021-2027 г. – етап оценка и обявени обществени поръчки за доставка на съдове, сметосъбиращ</p>	<p>Населени места в Общини Тервел и Крушари</p> <p>Населени места в Община Тервел</p>

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.

			автомобил , проектиране на инсталация и за техник за обслужване на технологичния процес на компостиране
--	--	--	--

За Проблем № 4: Ниска степен на дигитализация в частния и публичния сектор

Вид на решението	Предпоставки и възможности на територията , които благоприятстват реализирането му	Източници на финансиране	Етап на изпълнение	Обхват – населени места
Дигитализация на музейна експозиция „Кан Тервел“ в общински музей Тервел	Експозицията „Кан Тервел“ е единствена в страната , тя е подготвена от Община Тервел по повод на 1300 годишнината от победата на Кан Тервел над арабите при стените на Константинопол , т.е. през 2018 г. Експозицията може да служи на образователните звена, които подготвят тематични уроци за Кан Тервел и бита на прабългарите. Община Тервел вече има опит в изготвяне на видеомапинг , презентиращ културното наследство на територията на МИГ и има нагласата да ползва дигитални похвати за презентиране на културно-историческото наследство на територията	Стратегия на СВОМР	Подготовка, пазарно проучване	Гр. Тервел

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.

<p>Изпълнение на проекти за дигитализация на технологични процеси в земеделието и икономиката</p>	<p>Доставка на оборудване за дигитализация на производствени процеси и предоставяне на услуги</p>	<p>Стратегия на СВОМР</p>	<p>Изпълнени, в т.ч финансирани чрез СВОМР проекти за дигитализация на процесите в кравеферма в гр. Тервел и в автосервиз в гр. Тервел</p>	<p>Земеделски стопанства и доставчици на услуги в общини Тервел и Крушари</p>
<p>Он-лайн свързаност на практики на лични лекари с клинична лаборатория в общински медицински център в гр. Тервел</p>	<p>Общинският медицински център в гр. Тервел разполага с клинична лаборатория, която изготвя широк обхват медицински изследвания. За голяма част от населението от по-малките населени места възниква ограничение пред ползването на тази, единствена на територията на МИГ лаборатория, тъй като резултатите от изследванията стават видни в рамките на часове или в деня, следващ пробовземането. Хората от селата трябва да изчакват дълго или да пътуват втори път до гр. Тервел, за да получат резултатите си, след което да ги занесат до кабинетите на личните си</p>	<p>Стратегия на СВОМР</p>	<p>Подготовка, пазарно проучване</p>	<p>Населени места в Община Тервел</p>

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.

	лекари или специалисти, които също се намират в общинския център.			
Станция за телемедицина в Дом за стари хора в с. Полк. Савово, общ. Тервел	Потребителите в дома за стари хора имат нужда от ежедневен мониторинг на здравните показатели, за което не може да се осигури покритие от личните им лекари	НПВУ	Избран изпълнител за доставка на станцията за телемедицина	С. Полк. Савово
Он-лайн заявка на готови ястия и стоки от търговски обекти в гр. Тервел	В гр. Тервел работят две заведения за обществено хранене, които предлагат дневно меню за работещи и имат капацитет да обслужват он-лайн заявки на потребители . Регистрира се търсене на такава услуга. Има възможност за предлагането ѝ и от магазини за строителни материали, които са 5 бр. , намират се само в гр. Тервел и с. Зърнево и имат много потребители, които биха се възползвали и от он-лайн услуга за доставка.	*СВОМР Частно финансиране	Подготовка, пазарно проучване	Гр. Тервел
Споделени работни места – хъб в къща	Съществува интерес за инвестиция в услуга за предоставяне на оборудвани работни места за работа извън офиса и домашната среда с цел пребиваване на семействата на работещите специалисти в условията на селото-чист въздух, чиста храна	СВОМР Частно финансиране	Подготовка, пазарно проучване	С. Лозенец, общ. Крушари

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.

III. Минимален обхват на населените места на територията на МИГ Тервел-Крушари, които са придобили или ще придобият характеристики на „интелигентно селище“ и прогнозен обхват на дейностите, чрез които се постигат интелигентни решения за населените места:

Община Тервел:

- 1.Гр. Тервел** – енергоспестяващо улично осветление, он-лайн медицинска лаборатория за достъп на лични лекари и специалисти, фотоволтаична централа за собствено потребление на сградата на общинска администрация и две детски градини, соларни инсталации за топла вода на две детски градини и детска ясла, дигитализация на музейна експозиция „Кан Тервел“, он-лайн доставки на готови ястия и строителни материали, компостиране на градински отпадъци всички населени места и от обществени площи, поддържани от Община Тервел, споделени пространства в паркове и обществени места;
- 2.С.Зърнево** - енергоспестяващо улично осветление, он-лайн доставки на строителни материали;
- 3.С.Орляк** – изнесени дигитално свързани здравни услуги;
- 4.С.Жегларци** - енергоспестяващо улично осветление, он-лайн доставки на строителни материали;
- 5.С.Безмер** – изнесени дигитално свързани здравни услуги;
- 6.С.Каблешково** – изнесени дигитално свързани здравни услуги;
- 7.С.Нова Камена** - изнесени дигитално свързани здравни услуги;
- 8.С.Градница** – изнесени дигитално свързани здравни услуги;;
- 9.С.Кладенци** – изнесени дигитално свързани здравни услуги;
- 10.С.Честименско** – изнесени дигитално свързани здравни услуги;
- 11.С.Божан** – изнесени дигитално свързани здравни услуги;
- 12.С.Попгруево** – изнесени дигитално свързани здравни услуги;
- 13.С.Сърнец** – изнесени дигитално свързани здравни услуги;

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.

14.С.Ангеларий - изнесени дигитално свързани здравни услуги;;

15.с.Полк.Савово – соларна инсталация , фотоволтаична инсталация и станция за телемедицина в дом за стари хора в с. Полк. Савово.

Община Крушари:

С. Крушари – енергоспестяващо улично осветление, фотоволтаични системи за енергия за собствено потребление на защитено жилище, домашен патронаж, детска градина и училище;

С. Абрит – енергоспестяващо улично осветление, изнесени дигитално свързани здравни услуги;

С. Александрия – енергоспестяващо улично осветление, изнесени дигитално свързани здравни услуги;

С. Бистрец – енергоспестяващо улично осветление, изнесени дигитално свързани здравни услуги;

С. Габер – енергоспестяващо улично осветление, изнесени дигитално свързани здравни услуги;

С. Добрин – енергоспестяващо улично осветление , мобилни здравни услуги, фотоволтаична система за енергия за собствено потребление в дом за стари хора;

С. Ефр. Бакалово- енергоспестяващо улично осветление, изнесени дигитално свързани здравни услуги;

С. Загорци – енергоспестяващо улично осветление; изнесени дигитално свързани здравни услуги;

С. Земенци – енергоспестяващо улично осветление;

С. Зимница – енергоспестяващо улично осветление, изнесени дигитално свързани здравни услуги;

С. Кап. Димитрово- енергоспестяващо улично осветление;

С. Коритен – енергоспестяващо улично осветление, изнесени дигитално свързани здравни услуги;

С. Лозенец – енергоспестяващо улично осветление, споделени работни места в къща-хъб;

С. Огняново- енергоспестяващо улично осветление, изнесени дигитално свързани здравни услуги;

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.

- С. Полк. Дяково**- енергоспестяващо улично осветление, изнесени дигитално свързани здравни услуги;
- С. Пор. Кърджиево** – енергоспестяващо улично осветление, изнесени дигитално свързани здравни услуги;
- С. Северняк**- енергоспестяващо улично осветление , изнесени дигитално свързани здравни услуги;
- С. Северци**- енергоспестяващо улично осветление;
- С. Телериг**- енергоспестяващо улично осветление, изнесени дигитално свързани здравни услуги;

Концепцията е приета с Решение от 07.05.2025 г. на КВО-ОС на МИГ Тервел – Крушари.